

A landscape photograph of a wetland area. In the foreground, there are tall green reeds and a field of red and purple flowers. The middle ground shows a large body of water with a small thatched-roof hut on a small island. In the background, a grassy hillside features a larger stone building. The sky is clear and blue.

IX Seminari de Gestió Ambiental de la Institució Catalana d'Història Natural

L'estany d'Ivars i Vila-sana

Mollerusa (Pla d'Urgell), 13, 14 i 15 d'abril de 2007

El IX Seminari de gestió ambiental de la ICHN, centrat a l'estany d'Ivars i Vila-sana i celebrat a Mollerussa del 13 al 15 d'abril de 2007, tenia com a objectiu contribuir a l'establiment i a la prioritització de les mesures de gestió necessàries per arribar a la total recuperació de l'estany i a la conservació de la seva biodiversitat.

Com a antecedents d'aquest seminari, cal esmentar les 1es Jornades de patrimoni natural i històric de l'estany que va organitzar el Consorci de l'Estany d'Ivars i Vila-sana els dies 15 i 16 de desembre de 2006. Precisament pel fet de comptar amb aquests antecedents, el seminari no es va centrar tant en la presentació dels resultats dels estudis que s'hi han efectuat ja s'havia fet en la jornada anterior, com en l'exposició de les experiències de gestió d'altres zones humides continentals i situades en entorns altament transformats.

Aquest document no és, però, un resum de les presentacions realitzades durant el seminari sinó un recull de les qüestions que més van motivar el debat entre els assistents i que van centrar, també, la discussió dels grups de treball sobre aspectes biològics i ecològics i socials i culturals. Si el debat es va centrar en un reduït nombre de temes no significa que els altres no fossin interessants ni importants per a l'estany, sinó que reflecteixen els interessos i les preocupacions dels assistents al seminari.

Els debats es van organitzar al voltant de quatre temes principals: espècies introduïdes, eutrofització de les aigües, ús públic i connectivitat ecològica i paisatgística. Per cada un d'aquests temes es va procurar fer un resum de la situació actual, es van presentar les propostes del pla de gestió que podrien incidir-hi i es va generar un debat amb la finalitat d'establir algunes recomanacions i orientacions per a la gestió.

Abans d'entrar a tractar aquestes qüestions, cal esmentar que tots els assistents al seminari van valorar molt positivament que s'estigués elaborant el pla d'usos i gestió, un tipus de document que haurien de tenir tots els espais protegits però que, dissortadament, no tots en disposen. En el cas de l'estany d'Ivars i Vila-sana, el treball realitzat fins a la data ha estat molt satisfactori i és d'esperar que les aportacions dels assistents puguin contribuir a completar alguns punts o a prioritzar-ne altres, però ja es partia d'una proposta molt consistent que esperem que es comenci a aplicar aviat.

Espècies introduïdes

La primera constatació que es va fer, especialment per part d'aquells que ja tenen la responsabilitat de gestionar altres zones humides, és que la qüestió de les espècies introduïdes no és un problema menor ni secundari i que cal actuar-hi de manera enèrgica i ràpida i no només per motius biològics o ecològics sinó també per raons econòmiques.

També es constata que en alguns casos les actuacions relacionades amb l'eliminació d'espècies de la fauna o de la flora introduïdes

pot ser de difícil comprensió per part de diversos sectors socials i que no sempre és fàcil explicar la conveniència de determinades actuacions, però que s'han d'utilitzar tots els recursos educatius i de divulgació per transmetre adequadament la problemàtica generada per la introducció d'espècies i la necessitat d'actuar per evitar la seva proliferació.

És evident que no es podrà evitar del tot l'expansió de determinades espècies, com pot ser el cas d'algunes herbàcies exòtiques

pròpies dels conreus de regadiu que envolten l'estany, però en cap cas això ha de comportar pels seus gestors un relaxament davant d'aquesta problemàtica.

El pla de gestió de l'estany d'Ivars i Vila-sana—que està en procés de redacció— ja preveu algunes actuacions en relació amb les espècies introduïdes, com és l'eradicació, retirada o captura d'espècies introduïdes de la flora i de la fauna o la millora de la canonada d'entrada d'aigua a l'estany.

Així mateix, algunes altres mesures que ja s'estan duent a terme i que també tenen una traducció en el pla de gestió, podrien reforçar-

se molt més; aquest seria el cas de l'establiment d'un programa de seguiment de les espècies introduïdes i de la vigilància de noves aparicions d'espècies al·lòctones; la millora de l'eficàcia del 'filtre' d'entrada de l'aigua a l'estany per garantir que acabi esdevenint una veritable 'barrera'; la garantia de que les espècies de la fauna i de la flora autòctones que es puguin alliberar o plantar a l'estany no estiguin a l'origen de noves introduccions d'espècies al·lòctones (llavors, ous, etc.); l'adopció d'un programa de mesures educatives i de divulgació adequat, la participació en programes més generals d'eradicació d'espècies introduïdes, etc.

Eutrofització

El problema de l'eutrofització de l'aigua és molt complex i més quan encara s'està en ple procés d'emplenament de l'estany, motiu pel qual encara no es pot acomplir una de les més importants recomanacions per a la prevenció de l'eutròfia: la constant renovació de l'aigua.

Altres factors que poden contribuir a l'eutrofització de les aigües de l'estany ja s'apunten en el pla de gestió i es preveuen alguns projectes específics per abordar aquesta problemàtica, com és el manteniment del filtre verd per retenir els nutrients de les aigües d'entrada, la retirada de la matèria vegetal de

les zones que s'han d'inundar, l'establiment d'un programa de seguiment del contingut en nutrients de l'aigua, etc.

Queda pendent de concretar la gestió del canyís, tant del que fa de filtre verd de les aigües d'entrada com del que es troba a l'interior de l'estany. En el primer cas ja es gestiona adequadament, però es desconeix si la superfície que ocupa és la necessària perquè pugui complir de manera adequada la seva funció de retenció de nutrients.

A l'interior de l'estany el canyís pot acabar tenint un desenvolupament excessiu, atès que a causa del lent emplenament de l'estany ha trobat unes condicions molt favorables per al seu desenvolupament i ocupa, fins i tot, zones d'una certa fondària. Caldria concretar com es gestionarà, ja que el canyís ben gestionat té un notable interès ecològic, però la seva proliferació pot ser contraproduent. D'exemples de bona gestió del canyís en altres zones humides no en falten i solament caldria escollir aquelles que més s'adaptin a les característiques de l'estany d'Ivars i Vila-sana.

En relació amb l'eutrofització de l'estany hi ha un darrer factor que

concentra el debat: la presència de carpes a l'estany i els seus efectes en l'augment de la terbolesa de l'aigua i la seva incidència negativa pel que fa a l'establiment de macrofïts.

En relació amb aquesta qüestió les recomanacions són bastant clares: s'ha de saber com han arribat les carpes a l'estany i prendre les mesures adequades per evitar que s'hi continuïn introduïnt així com tendir a la seva total eliminació. És en aquest sentit que es considera que el pla de gestió hauria d'establir uns objectius més concrets en relació amb aquesta qüestió, la qual, atesa la seva transcendència, hauria de donar lloc a un projecte específic del pla de gestió.

Ús públic

El debat generat al voltant de la problemàtica ocasionada per la introducció de carpes a l'estany i de les dificultats per procedir a la seva eliminació ha servit també per introduir el tema de la pesca i de l'ús públic.

En general es considera que la pesca solament s'ha d'iniciar quan hi hagi una població piscícola 'favorable' i que mentre hi hagi carpes no es gaudirà d'aquesta condició, de manera que no s'hauria de tramitar la declaració com a refugi de pesca fins que es compti amb una població de peixos autòctons ben estructurada.

Tot aquest procés serà necessàriament complex i requerirà del treball conjunt d'investigadors, gestors i usuaris, els pescadors en aquest darrer cas, atès que la millora de la comunitat piscícola de l'estany ha d'esdevenir l'objectiu comú de tots ells.

La informació i la comunicació han de constituir un dels eixos centrals de la gestió de l'estany. Si bé tothom ha estat d'acord a recuperar l'estany, s'ha d'informar de manera molt clara dels canvis socials ocorreguts durant les darreres dècades i de les noves condicions ecològiques que caracteritzaran l'estany, de

manera que s'entengui que potser no s'hi podran realitzar les mateixes activitats o que no es podran de la mateixa manera que hi havien tingut lloc abans de la seva dessecació, mentre que d'altra banda caldrà establir les bases adequades per garantir l'adequació a les condicions actuals de les noves activitats que s'hi puguin generar.

Antigament l'estany tenia un nivell de presència humana considerable amb masies habitades al seu entorn on s'hi realitzaven diferents activitats com ara la caça, la pesca, la cuina tradicional i l'hostatgeria. En aquesta nova etapa la majoria d'aquestes activitats econòmiques s'hauran de realitzar a les poblacions properes a l'estany i aquest espai haurà de servir de pol d'atracció i referent per a aquestes iniciatives.

En tot tipus d'actuació i en el procés de recuperació d'aquest espai natural s'ha de tenir molt en compte la gent que viu al territori, especialment a l'hora de planificar i prendre decisions, intentant buscar un equilibri entre les tradicions i la preservació d'un ecosistema natural. Si es donés el fet que s'exercís una pressió d'activitats que resultés excessiva per l'espai natural, s'hauria de pensar en cercar

alternatives en zones properes a l'estany, de manera que sempre prevalgui la conservació de l'espai en front els usos recreatius.

Un espai com l'estany d'Ivars i Vila-sana, que per les seves reduïdes dimensions pot haver de suportar uns usos força intensius, requereix que no s'escatimin recursos per dotar-lo de la senyalització i de les infraestructures adequades, perquè disposi d'un equip d'informadors preparat i adaptat a les diferents característiques dels possibles usuaris i per dotar-lo dels necessaris serveis de manteniment.

D'altra banda, l'estany d'Ivars i Vila-sana ofereix una gran oportunitat tant per a les activitats relacionades amb l'educació ambiental com per a l'educació formal. Els exemples de resultats exitosos són prou coneguts i només cal la voluntat i els mitjans per aplicar-los a l'estany d'Ivars i Vila-sana i al seu entorn.

Seria important treballar tots els temes d'educació ambiental a través de les escoles mitjançant la creació de

crèdits de síntesi, organitzar camps de treball o aprofitar la recuperació de la masia de cal Sinent, que es propietat del Consorci de l'Estany per crear un centre d'interpretació. En aquest sentit destaquen diferents iniciatives

dels centres d'ensenyament de la comarca adaptant els seus objectius curriculars i creant nous cicles formatius de cara a nous filons d'ocupació que puguin sorgir arrant de la recuperació d'aquest espai natural.

Connectivitat ecològica i paisatgística

Tothom està d'acord que l'estany d'Ivars i Vila-sana no es pot gestionar de manera aïllada del seu entorn i això és vàlid tant pel que fa als aspectes ecològics com socials (agricultura, ús públic, etc.).

amb una xarxa més extensa de camins comarcals.

L'activitat agrícola és també un bon exemple de les oportunitats que es poden generar

Un bon exemple d'aquesta necessària integració de l'estany amb el seu entorn el constitueix la seva xarxa de camins i accessos: si es creés un únic camí que donés la volta a l'estany, resseguint la làmina d'aigua, podria tenir un impacte força negatiu sobre la seva població d'ocells; però, si aquest camí en part transcorregués pels espais agrícoles de l'entorn, permetria fins i tot potenciar altres elements d'interès patrimonial i relacionar-se

integrant l'estany en el seu entorn, primer perquè algunes de les mesures de tipus agroambiental que puguin dur-se a terme en el seu entorn immediat podran servir d'exemple per al conjunt dels espais agraris de la comarca, però també pels beneficis que per a l'estany pot tenir l'aplicació de mesures tan fàcils d'adoptar com la millora dels marges vegetals entre camps de conreu, la recuperació natural dels entorns dels canals i sèquies, etc.

El pla d'usos i gestió ja preveu en alguns casos ajuts compensatoris per l'impacte de la fauna sobre els conreus de la zona perimetral de l'estany, però els ajuts econòmics per a mesures agroambientals previstos al contracte global d'explotació podrien ser una bona oportunitat per deixar espais de guaret i pel manteniment dels marges vegetals i dels marges de pedra seca, tant útils pel seu valor paisatgístic com pel refugi de diferents espècies. En aquest contracte també s'hi hauria d'incloure l'arranjament de masies, cabanes i altres elements arquitectònics i de la xarxa de reg, de manera que tots aquests valors paisatgístics es puguin aprofitar en les diferents rutes per fora de l'estany.

En tots aquests casos es recomana seguir molt de prop i participar en les iniciatives que l'administració agrària està endegant, com els

contractes globals d'explotació i el programa de desenvolupament rural (PDR 2007-2013), especialment quan són iniciatives de llarga durada i no es pot perdre l'oportunitat d'integrar-s'hi des del primer moment.

Finalment, es comenta que el pla de gestió ja preveu algunes mesures relacionades amb l'afavoriment de la connectivitat ecològica, com pot ser la millora de la relació de la sortida d'aigües de l'estany amb el sistema fluvial del riu Corb i el treball conjunt amb altres zones humides de l'entorn i d'interès com a punt de cria, hivernada o pas d'ocells. Totes aquestes mesures requereixen, però, actuar més enllà de l'estany i és aquí on altres administracions i institucions s'han de comprometre i contribuir a la recuperació dels valors ecològics i patrimonials de l'estany d'Ivars i Vila-sana.

COL-LABORADORS

Comitè de redacció

Frederic Casals, Josep Germain, Delfí Sanuy i Joan Torrent

Fotografies

Consorti de l'Estany d'ivars i Vila-sana i Institució Catalana d'Història Natural

Podeu reproduir aquesta publicació per qualsevol procediment, sempre que citeu la font.
Dipòsit Legal: B-36.123-2007

ICHN
**Institució Catalana
d'Història Natural**

Filial de l'Institut d'Estudis Catalans

Carrer del Carme, 47
08001 Barcelona
Tel.: 933 248 582
A/e: ichn@iec.cat
A/I: [Http://ichn.iec.cat](http://ichn.iec.cat)

Universitat de Lleida

Dept. de Producció Animal
Av. Rovira Roure, 191
25198 Lleida
Tel.: 973 702 557
A/I: www.etsea.udl.es/dept/prodan